

"BAERNE"

2e jaargang - nummer 7 - februari 1978.

Orgaan van de Historische Kring "Baerne".  
Verschijnt maandelijks, behalve in de zomermaanden.

REDAKTIE

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,  
de heren G. Brouwer en J. Kruidenier.

Redaktie-adres:

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,  
Van Reenenlaan 10, Baarn.  
Tel. 02154 - 12817.

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter

De heer G. Brouwer, Sophialaan 39,  
Baarn. Tel. 02154 - 14131.

Secretaresse

Mej. M. Reitsma, Zandvoertweg 150,  
Baarn. Tel. 02154 - 16189.

Penningmeester

De heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39,  
Baarn. Tel. 02154 - 17571.

Ere-voorzitter

Mr. C.C.M. Collard.

Het postadres van de vereniging is:  
Postbus 326, Baarn.

INHOUD VAN DIT NUMMER o.a.:

Koninklijk jachtrecht in Eemnes  
(door J.V.M. Out, deel 1)

Verder als vaste rubrieken:

"De Vuursteenkoerier"  
Nieuws uit de Oudheidkamer  
Agenda

## BETALEN CONTRIBUTIE 1977 EN 1978

Een klein aantal leden heeft de contributie over 1977 nog niet betaald. Graag het vriendelijke verzoek aan deze leden van de Kring nu de contributie over het vorig jaar te betalen.

Tevens het verzoek aan de leden van onze vereniging (met uitzondering van degenen die reeds betaalden) de contributie over 1978 te willen voldoen!

Bij voorbaat dank voor uw overschrijving.

De contributie bedraagt:

- f 10,-- voor jeugdleden (14 tot en met 17 jaar)
- f 20,-- voor individuele leden (18 jaar en ouder)
- f 30,-- voor het gezinslidmaatschap

De contributie s.v.p. overmaken naar:

Rabobank, Eemnesserweg 26, Baarn.

Gironummer van de bank 376890, onder vermelding van:  
ten gunste van rekeningnummer 3047-28292 (Historische Kring "Baerne").

E. v.d. Steeg  
(penningmeester)

## (NOGMAALS) OPLOSSING RAADSEL

Door verscheidene leden werd de redactie gewezen op het ontbreken van de oplossing van het raadsel in het vorige nummer van "Baerne".

De oplossing luidt:

HET BRONZEN STANDBEELD VAN CHRISTOFFEL PULLMANN

# Schoonoordpark - Baarn.

## BOUWGROND TE KOOP

op zandgrond, 3 minuten van het centrum van Baarn. billijke prijzen, gemakkelijke betalingscondities.

Nog beschikbaar enkele zeer billijke achterterreinen voor bloemisten of zaken, die veel ruimte behoeven.

Adres bij de Makelaars of Villa „San Remo“, Prins Hendriklaan Baarn.

NIEUWS UIT DE OUDHEIDKAMER

(rubriek van de werkgroep Oudheidkamer)

Hoewel het in maart a.s. 80 jaar geleden is dat Prof. Franz Stracké overleed, kent elke Baarnaar het nog altijd fraaie en statige witte huis waar hij gewoond heeft. U weet wel, "Eemwijk" met de hoge groene luiken aan de Eemweg. Als u uit het dorp komt aan uw linkerhand. Ook kent bijna elke Baarnaar tenminste één van zijn beeldhouwwerken. Ieder die wel eens in ons gemeentehuis komt, ziet in de hal onmiddellijk het fraaie beeld van het jongetje, dat - op zijn jasje liggend - uit een emmer drinkt.

Franz Stracké werd op 5 mei 1820 te Dorsten in Westfalen geboren als zoon van de beeldhouwer Ignaz Stracké. De familie verliet Duitsland in 1842 om zich in Arnhem te vestigen. Beeldhouwen zat de familie als het ware in het bloed. Was Franz' oudste broer Gottfried een veelbelovend - doch helaas jong gestorven - talent, de jongere Johann Theodor werd eveneens een bekend beeldhouwer.

Franz, die van zijn vader de beginselen der beeldhouwkunst leerde, liet zich al gauw als een vaardig en fantasierijk schepper kennen. Als hij op 21 juli 1847 met Johanna Geertruida Verwaayen trouwt, vinden we hem reeds als zelfstandig beeldhouwer in Arnhem gevestigd. Van hun vier kinderen sterft één zeer jong. Hun oudste zoon Franz, eveneens met beeldhouwtalenten begiftigd, overlijdt op betrekkelijk jonge leeftijd. De jongste zoon Ludovicus Ignatius, ofwel Louis, werd kunstschilder en overleed in 1934 in Baarn. Dochter Maria Johanna Geertruida is als verpleegster o.a. in Baarn werkzaam geweest. Zij werd 72 jaar.

Ondanks of misschien juist door zijn talenten heeft Franz Stracké zeker geen gemakkelijk leven gehad. Spreekt Nederland op het gebied van schilderkunst internationaal gezien een behoorlijk woordje (een groot woord mogen we wel zeggen) mee, als het beeldhouwkunst betreft staat ons land verre van voraan. Opdrachten lagen dan ook bepaald niet voor het opscheppen. Er waren jaren van worsteling voor Stracké, zowel om zijn bestaan als om zijn mening. Volgens zijn vriend Mr. J.E. Banck, die in 1898 na zijn overlijden in "Eigen Haard" een artikel aan hem wijdde, was Stracké een voorstander van gothiek in de strenge en zuivere vorm, maar vond hij het ongerijmd de gothiek in allerlei burgerlijke openbare gebouwen toe te passen.

Aanvankelijk heeft Franz uitsluitend de kerkelijke kunst beoefend, die hem en zijn gezin een middel van bestaan verschafte.

In 1856 voerde hij de gevelversiering uit van "Arti et Amicitiae" aan het Rokin te Amsterdam. In de jaren 1863-1865 vervaardigde hij een tiental heiligenbeelden voor de St.-Franciscus Xaveriuskerk op het Zand te Amersfoort, waarvan de H. Theodoor door zijn "levendige" houding opvalt.

De eikenhouten beelden zijn crème geschilderd en komen naar mijn smaak niet erg uit tegen de ietwat vergeelde wanden. Zij zijn ± 2,5 m. boven het vloeroppervlak aangebracht tussen de vensters, waardoor het licht helaas niet op maar tussen de beelden doervalt. Niettemin, als u in Amersfoort bent, de moeite van het bezichtigen meer dan waard. Stracké schijnt voor deze tien beelden het bedrag van f 2.500,- gekregen te hebben.

Het jaar 1870 wordt een belangrijk keerpunt in Franz' leven. Hij wordt dan benoemd tot hoogleraar aan de Rijks Akademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam (een positie waarnaar ook broer Johann Theodor gesolliciteerd had - deze werd later in 1878 directeur van de Koninklijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten te Den Bosch). De benoemingsbrief is aanwezig in het archief van de Oudheidkamer en de daarin genoemde jaarwedde bedraagt f 2.500,--, voor die tijd een prachtig salaris! Geldzorgen behoren dan ook tot het verleden en nadat het gezin, komend van Arnhem, op de Plantage Middenlaan en de O.Z. Voorburgwal had gewoond, betrok het een nieuw gebouwd huis vlakbij de Akademie aan de Stadhouderskade, dat door de fraaie Renaissance-gevel aller aandacht trok. In dit huis was gelijkvloers een ruim en goed ingericht atelier.

Vererende opdrachten volgen nu. Bij de herdenking in 1873 van Alkmaars Ontzet wordt Stracké uitgenodigd een beeld te ontwerpen. Nog tijdens het werk aan "Alcmaria Victrix" overlijdt Potgieter en Stracké wordt gevraagd een grafmonument te maken. Het ontwerp bevindt zich nog in de Oudheidkamer. De muze, een zeldzaam fraai vrouwenfiguurtje, de rechterhand met een krans omhoog geheven naar het borstbeeld van Potgieter, moest echter wijken voor een grafsteen met nis, waarin het borstbeeld.

In 1883 op de wereldtentoonstelling in Londen wordt Stracké's inzending "Kat en angst" met een bronzen medaille beloond. Deze kat (in het bezit van de Oudheidkamer) zal op de komende tentoonstelling aanwezig zijn.

In 1885 vindt de onthulling plaats van het door Stracké vervaardigde bronzen borstbeeld van Prins Hendrik aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam. Wij zijn in het gelukkige bezit van het gipsmodel.

Het zou te ver voeren hier alle bekende werken van Stracké op te noemen. Trouwens, daarover zal de tentoonstelling u een indruk proberen te geven door middel van fotomateriaal, ontwerpen (al dan niet uitgevoerde), gipsmodellen en gelukkig ook enkele originelen.

In die Amsterdamse jaren wisselden vreugde en verdriet, want in 1877 overleed Franz' echtgenote Johanna Verwaayen. In 1878 hertrouwt hij met de dan 40 jaar oude Sara Hendrine Josina van Bosse, één zijner leerlingen, zelf een verdienstelijk kunstenaar. Het echtpaar woonde nog enige jaren in Amsterdam, doch na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd vestigde Prof. Stracké zich in Baarn. Waarom die keus op Baarn viel? Mevrouw Stracké-van Bosse moet Baarn gekend hebben. Familie van haar woonde enige tijd op "Nieuwerhoek" op de Brink (thans garage Lettenmeijer). Ongetwijfeld heeft zij hier verschillende malen gelogeed. Dat zij daardoor "Eemwijk" van Burgemeester Mollerus kende ligt voor de hand. In elk geval, Burgemeester Mollerus vertrok in 1881 naar Arnhem (hij werd tot Commissaris van de Koning in de provincie Gelderland benoemd) en had op 9 oktober 1880 "Het Buitenverblijf Eemwijk" verkocht aan de heer Beels, directeur van de Nederlandsche Bank. Van hem kocht mevrouw Stracké-van Bosse op 24 maart 1888 "Eemwijk" voor een bedrag van f 12.000,--.

Ook in Baarn bleef Prof. Stracké beeldhouwen. Zijn laatste werk was het bekende jongetje in ons gemeentehuis. Nadien werd het beeldhouwen hem te zwaar en verwisselde hij hamer en beitels voor penseel en palet.

Na een tiental Baarnse jaren overleed Prof. Stracké. Hij werd in ons dorp begraven op het R.K. kerkhof. Zijn echtgenote woonde tot haar dood in 1922 in "Eemwijk", waarna het huis aan Franz' zoon Louis (de kunstschilder) en diens echtgenote Maria Struben kwam.

Louis Stracké (de Oudheidkamer is in het gelukkige bezit van enkele werken van zijn hand) overleed in 1934, doch zijn echtgenote blijft de villa bewonen tot haar dood in 1948, zodat "Eemwijk" 60 jaar in het bezit van de familie Stracké is geweest. In 1949 kocht de Gemeente de villa.

Al met al reden genoeg dachten we om 80 jaar na de dood van Prof. Stracké een bescheiden tentoonstelling rond deze Baarnse kunstenaar en zijn familie in te richten.

Bep Grootendorst-Doornekamp

Openingstijden van de tentoonstelling over Stracké:

donderdag	6 april a.s.	van 14.00 - 17.00 uur
vrijdag	7 april a.s.	van 10.00 - 12.00 uur
		van 14.00 - 18.00 uur
		van 19.00 - 21.00 uur
zaterdag	8 april a.s.	van 11.00 - 17.00 uur

INLEVEREN KOPIJ

Kopij, bij voorkeur getypt, inleveren vóór de 10e van elke maand. Deze kopij zal dan in "Baerne" van die maand opgenomen worden.

## KONINKLIJK JACHTRECHT IN EEMNES (deel 1)

(door J.V.M. Out)

Een lange tijd hebben leden van de koninklijke familie in Baarn, Soest en de beide Eemnessen (Binnendijk en Buitendijk) jachtrecht gehad. Zo'n driehonderd jaar geleden, om precies te zijn op 14 september 1674, ontving Prins Willem III genoemde plaatsen als Hoge Heerlijkheid met alle rechten daaraan verbonden in eigendom. Een tweetal van die rechten waren het jachtrecht en het visrecht. Prins Willem stelde een "jagermeester" aan om toezicht te houden en liet een jachthuis, het middenstuk van het huidige paleis Soestdijk, bouwen. Na 1689, het jaar dat hij koning van Engeland werd, kwam hij nog zelden op zijn jachthuis. Bij zijn overlijden in 1702 viel de Heerlijkheid terug in handen van de Staten van Utrecht, die in 1714 een aantal ambachtsheerlijke rechten (bijv. het aanstellen van een aantal funktionarissen) met de daaraan verbonden provenuen aan de meestbiedende verkochten. Hierbij was niet het jachtrecht, want toen op 27 augustus 1750 Prins Willem IV de Hoge Heerlijkheid geschonken kreeg - dit keer met recht van erfopvolging - was het recht van vrije jacht daaraan verbonden. Veel plezier heeft hij hiervan overigens niet mogen ondervinden, want het jaar daarop kwam hij al te overlijden. In Eemnes moesten als teken van rouw drie klokkenluiders gedurende 4 dagen de klokken luiden. Cornelis Lange, Gerrit Huijting en Jacob Man ontvingen daar ieder zo'n 6½ gulden voor! Prins Willem V, drie jaar oud, werd de nieuwe "Heer van de Hoge Heerlijkheid van de beide Eemnessen".

Na zijn meerderjarigheid woonde de prins een twintigtal jaren regelmatig op zijn jachthuis. Roerige jaren volgden dan: de prins werd door de Patriotten verdreven en na de komst van de Fransen werden alle heerlijke rechten vervallen verklaard; het jachtslot werd eerst als logement, later als paardenstal gebruikt! Men kon vrijelijk jagen, totdat in 1807 Koning Lodewijk dit voor zijn "Kroondomein Soestdijk" verbood.

Toen de Fransen verdreven waren en de Souvereine Vorst Willem I in ons land was teruggekeerd, werd bij Koninklijk Besluit van 26 maart 1814 bepaald dat een aantal heerlijke rechten, waaronder o.a. het jachtrecht en het collatierecht (benoeming van predikanten), weer hersteld waren. Paleis Soestdijk werd door de Staten Generaal aan de kroonprins, de latere Koning Willem II, geschonken die er tot aan 1840 regelmatig de zomermaanden doorbracht. In deze jaren ontving de gemeente Eemnes bij gelegenheid van een vernieuwing van het paleisinterieur de heuglijke mededeling, dat men 3 badkuipen op het paleis mocht komen ophalen. Wellicht was dat in die tijd een "vorstelijke" gift! Na het overlijden van Willem II werd zijn vrouw, Prinses Anna Paulowna, de nieuwe eigenaresse. Haar tweede zoon, Prins Hendrik (de Zeevaarder), erfde de bezitting na zijn moeders dood in 1865. Uit de periode dat Prins Hendrik "Heer van Eemnes" was is ons het een en ander over het jachtrecht bekend uit stukken, die in het kerkarchief van de St. Nicolaasparochie te vinden zijn. Een korte neerslag hiervan volgt hierna.

Vóór 1870 was het de gewoonte dat het jachtrecht door de rentmeester van Soestdijk jaarlijks aan één of meer personen verpacht werd. Een zekere heer Holland uit Eemnes was in de jaren vlak voor 1870 de pachter. Om voor langere tijd verzekerd te kunnen zijn van het recht, had hij de grondbezitters gevraagd een stuk te willen ondertekenen, waarin ze verklaarden ermee in te stemmen dat hij het prinselijk recht zou uitkopen of anders dat hij voor een periode van 30 jaar het recht wilde pachten. Uit de briefwisseling komt naar voren, dat Holland evenwel van plan was te gaan verhuizen; wellicht was hij van plan het verworven recht voor veel geld aan een ander over te doen. De grondbezitters zagen echter om een of andere reden liever de prins als eigenaar van het recht en kwamen bijeen om een gezamenlijk standpunt te bepalen. Er werd een verklaring opgesteld, die als volgt luidde: "De ondergetekenden, allen ingezetenen der gemeente Eemnes, verklaren ongenegen te zijn tot den afkoop van het jagtregt van Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden op hunne eigendommen in de gemeente Eemnes, en uitdrukkelijk te verlangen, dat de heer Rentmeester van het Domein Soestdijk aan geen der aanvragen, welke van den heer Holland te Eemnes of een ander tot dien uitkoop mogten uitgaan, gevolg te geven; magtigende zij gelijktijdig genoemden heer Rentmeester om zulk ten onzen verzoeken desnoods aan genoemden heer Holland en zich zelven te doen beteekenen, met gelijktijdige intrekking - voor zoveel nodig - van alle volmagten, verklaringen en verdere stukken door ons betreffende den afkoop van meerbedoeld jagtregt ondertekend en aan denzelfden heer Holland afgegeven. Eemnes den achtsten April 1870."

Deze verklaring, door zo'n 40 personen ondertekend, doorkruiste de plannen van de heer Holland volkomen, vandaar dat hij op 17 april een bezoek bracht aan pastoor/deken De Beer, die zich - ingelicht door rentmeester Collard - aan de zijde van de boeren had geschaard en waarschijnlijk de opsteller van de verklaring was! De pastoor vertelde dat hij zich niet graag met "burgerlijke zaken" bezig hield, maar dat hij zich de belangen van de gemeente had aangetrokken en daarom partij had gekozen. Diezelfde avond kwam de heer Holland terug om te vragen of de pastoor de heren Holzman, Van Rossum en Van Heel een ogenblik wilde ontvangen. De pastoor, vermoeid van de kerkelijke diensten, zei daar niet veel voor te voelen, maar Holland hield aan; "Slechts een ogenblik. Zij zijn voorname heren en staan voor!" De pastoor zwichtte en ontving de heren. Onmiddellijk begon hij "luide" (zoals hij zelf schrijft) zijn afkeuring over de hele gang van zaken uit te spreken. De heer Holzman wilde hem wat sussen en deelde mee, dat het kontrakt eventueel niet voor dertig jaar maar voor tien jaar afgesloten kon worden. Pastoor zou toch voor hen wel een goed woordje bij de prins kunnen doen? De heer Holland bedierf het daarop weer goed, door de pastoor erop te wijzen, dat verschillende landeigenaren reeds kontrakten met hen gesloten hadden, waarop de pastoor tegenwierp, dat er alleen voorlopige mandaten verstrekt waren. Zo bleef het bij een woordenwisseling en er kwam geen oplossing.



Het toppunt was, zo schrijft de pastoor enige tijd later aan de prins, dat een paar dagen later de heer Van Heel alleen terug kwam om de pastoor te verzoeken toch zeker voor hem het jachtrecht wel te willen bepleiten!

Kennelijk was de pastoor het gezeur moe, want hij stelde de prins voor de zaak te schikken door de heren toe te staan enkele dagen in de week te mogen jagen, zonder dat ze hieraan evenwel eigendomsrechten mochten verbinden en bijvoorbeeld eigen jachttopzieners mochten aanstellen. Hierdoor zou volgens de pastoor de rust weerkeren en een proces vermeden worden. Overigens hadden de landeigenaren, die in zo'n proces ter verantwoording zouden worden geroepen over de reeds gemaakte afspraken, zich voor eventuele financiële gevolgen al veilig gesteld; door tussenkost van hun advocaat, Mr. D.J.H. van Eeden te Utrecht, hadden zij van de rentmeester van het Domein Soestdijk een verklaring gekregen, waarin hij hen vrijwaarde voor eventuele proceskosten en nadelige gevolgen (getekend 28 april 1870).

De heer Holzman besloot de pastoor nog eens te bewerken. Hij liet hem een gift van f 75,-- bezorgen voor de armen "als afdoening van een oude schuld vanwege genoten jachtrecht in voorgaande jaren". De pastoor zond evenwel dit geld in overleg met de Armmeesters terug, omdat hij bang was dat het aksepteren ervan als een "zedelijke verbintenis" uitgelegd kon worden. In een brief van 4 mei schrijft Holzman hem dan dat de weigering hem verbaasd heeft en dat de pastoor - bij volharding in zijn houding - het geld maar aan de predikant van de Buitendijkse kerk moest geven ten behoeve van hun armen. Hij dreigt verder dat hij de prinselijke rechten zal uitkopen, als zijn laatste poging om het jachtrecht te verkrijgen (zodra de prins op Soestdijk gearriveerd zal zijn ondernomen) weer niet zal lukken. Als de landeigenaren echter zijn verzoek ondersteunen, zal dat een jaarlijkse uitkering aan de armen betekenen; desnoods voor tien jaar ineens vooruit betaald! Overigens moet de pastoor weten, dat pastoor Poppe in Amsterdam het helemaal met Holzman eens is. Deze pastoor is ertoe overgehaald aan "amice deken" een brief te schrijven! Poppe schrijft op 14 mei een brief met de volgende inhoud: ik schrijf dit in grote haast om u volgende week niet tevergeefs hier te laten komen (wijst op eerdere kontakten, die ik niet kon achterhalen), ik heb het namelijk veel te druk. Over Holzman kan ik u vertellen, dat hij een oprecht en goed mens is, die met zijn gift geen bijbedoelingen heeft. Hij wil slechts net als zijn voorganger het jachtrecht hebben, omdat hij een hartstochtelijk jager is. Pas maar op met uw advocaat, want hij speelt een lelijk spelletje met u! Als Holzman de vergunning krijgt, dan kan de prins net als vroeger blijven jagen; krijgt hij die niet, dan zal er - koste wat het kost - uitkoop volgen (spoedig zullen anderen dit voorbeeld volgen) en dan raakt de prins zijn mooie jachtgebied kwijt. Help Holzman, het is op de eerste plaats goed voor de prins en op de tweede plaats ook goed voor uw armen! Hiermee eindigt de gevonden briefwisseling uit 1870.

IN HET VOLGEND NUMMER VAN "BAERNE" ONDERMEER:

Koninklijk Jachtrecht in Eemnes door J.V.M. Out, deel 2.

"DE VUURSTEENKOERIER"

TOCHT NAAR GEROLSTEIN OP VRIJDAG 28 OKTOBER 1977 OP UITNODIGING VAN DE AWN - UTRECHT.

"Auto 6", zo was onze auto genoemd, was bemand met Jo v.d. Brink, Cor Emmelkamp, Janny Hartwig en Bart Braat. Anneke had, voordat zij haar lift moest halen in Utrecht, Janny afgezet bij Cor. Jo had haar rijbewijs bij zich, zodat zij gepromoveerd werd tot kaartlezer/reserverijder.

Na een klein oponthoud, voor het kopen van een dop voor de benzinetank, werd even na 8 uur gestart.

Het eerste deel tot aan Roermond waren er vrij veel, soms dichte mistbanken. Scherp uitkijken en langzaam rijden! Langs de autosnelweg naar het zuiden ging alles gesmeerd. Bij de grens, Duitse gedeelte, hebben we koffie gedronken. De routebeschrijving, ontvangen van Hans Fokkens, was perfect. Autobahn naar Keulen, afslaan bij Braudt, rijksweg 258 geen moeilijkheden. Nou ja, behalve dan het verkeerd uitrijden van een tankstation bij Aken en de afslag naar Lammersdorf werd op 200 m. gemist wegens algemene inspraak. Toch weer op de goede weg. Wegens oponthoud door de mist hebben we niet gegeten bij Einruhr zoals het plan was. We wilden op de afgesproken tijd in Gerolstein zijn (14.00 uur). Wel genoten van de natuur. Ondanks het donkere en later zelfs regenachtige weer waren de herfstkleuren van de loofbomen tegen de hellingen van de rivierdalen prachtig. Soms reden we over de hoogvlakte, soms door de dalen over Blankenheim en Hillesheim naar Gerolstein. In het kleine Hillesheim was een grote opstopping, omdat een grote vrachtwagen een klein wagentje had aangereden. Alles stond stil; wij konden via een zijweg de versperde weg ontlopen. Trouwens Hillesheim, waarvan wij maar weinig van gezien hebben, heeft het altijd zwaar te verduren gehad. Bij elke oorlog sinds de 17e eeuw is het verwoest.

We kwamen redelijk vroeg aan in het Seehotel en hebben daar ons middagmaal gebruikt. Op vrijdagmiddag hadden we een excursie naar Pelen. In een talud van een modderige zijweg hebben we naar fossielen gezocht, daarna zijn we naar de Kasselburg (een groot kasteel op een heuvel) gegaan.

's Avonds hebben we de verlichting van het kasteel en de rotsen bekeken. Zaterdag 29 oktober hebben we een tocht gemaakt naar Bitburg. Op de heenweg werd een gereconstrueerde Romeinse villa bekeken. De villa was prachtig gelegen, bijna boven op een heuvel. Van daaruit hadden we een prachtig uitzicht over de golvende velden. Daarna gingen we naar het stadje Bitburg (voorheen Beda), gelegen aan de voormalige Romeinse weg van Köln naar Trier. Allereerst werd het Kreis Museum bekeken, dat een goed overzicht geeft van de geschiedenis van de omgeving, gereedschappen en voorwerpen uit het Stenen- en Bronzertijdperk. Als wij dan bedenken dat het grootste deel hiervan pas na 1959 is verzameld, omdat het oude museum plus inventaris in de Tweede Wereldoorlog geheel verloren ging, mag dat toch wel een prestatie genoemd worden.

Als grensgebied heeft Bitburg altijd veel te lijden gehad van oorlogsgeweld.

Na het museumbezoek verspreidde het gezelschap zich om in de diverse restaurants in de stad te gaan eten.

Anneke en ik zijn nog op zoek gegaan naar een restant van de stadswallen, die wij ook gevonden hebben vlak achter de kathedraal. Jammer dat de aldaar gekochte pijptabak niet te roken was. Goed om het af te leren!

Op de terugweg bezochten we nog de ruïne bij Manderscheid, gelegen in het dal van de Lieser.

De volgende dag, zondag, zijn wij gezamenlijk naar een grot geweest. Deze grot is bewoond geweest door de Neandertal mens. Na dit bezoek gingen we naar Lissingen, waar in een talud van de weg veel fossielen werden gevonden. Daarna ging iedereen weer op weg naar huis.

De tocht was wederom goed georganiseerd door Hans Fokkens en verliep uitstekend.

Bart Braat

#### HISTORISCHE KRING "BAERNE", ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

Notulen vergadering woensdag 25 januari 1978, gehouden in de Oudheidkamer.

1. Opening: Bij afwezigheid van de voorzitter opent de secretaris de vergadering om 20.15 uur en heet de aanwezigen welkom. Bep en Leo hebben gezegd niet te kunnen komen, Herbert komt later.
2. Notulen vorige vergadering (13 dec. 1977): punt 6: Jo van den Brink merkt op dat in de werkgroep Oudheidkamer ieder zijn eigen koffie betaalt. Notulen worden aangepast, punt 8: Siebe Remery merkt op dat de hr. Plateeuw rondleider is in het museum te Ijsendijke.
3. Correspondentie: a. Adreswijziging ontvangen van Jo van den Brink, nu Prof. Meijerslaan 10, nog geen telefoon.  
b. Stukje door Arwe ingezonden voor het jaarverslag van de A.W.N. Utrecht, betreffende de werkzaamheden gedurende 1977.
4. Bestuursmededelingen: De secretaris moet gedurende zijn 6 weken verlof (van 4 febr. tot 19 maart) worden vervangen. Annie van Honstede is bereid hem te vervangen. Overdracht vindt tussen 30 jan. en 4 febr. plaats.
5. Activiteiten: a. 't Hoge Erf: a.s. zondag zal weer opgemeten en gegraven worden. Hr. van Dijk zal weer gevraagd worden voor het opmeten van heuvel  $\neq$  3. b. Hr. Van Dijk heeft aangeboden ons iets over grafheuvels te vertellen. Wordt dankbaar aanvaard. Afspraak zal worden gemaakt na 19 maart.

- c. Annie van Honstede merkt op dat Barneveld een klein, maar aardig museum heeft (in beraad houden). d. Siebe Remery merkt op dat in Flehite een tegeltentoonstelling wordt gehouden tot 29 febr. Geen gezamenlijk bezoek. e. Bunschoten: Herbert heeft contact gehad met hr. G. van Haaff (R.O.B.). Het graven naar de stadswallen en poort wordt waarschijnlijk een officieel R.O.B.-projekt. Hr. Van Haaff wil met toestemming van het R.O.B. zelf ook enkele projekten (o.a. een terp) onderzoeken. Wij kunnen daarbij wellicht helpen. Bart brengt de waarschuwing van Hans Fokkens naar voren dat dit op het gebied van de A.W.N.-Amersfoort ligt en dat deze gewaarschuwd danwel bericht moet worden. f. Hunnebedden. Uitzoeken of hr. Bakker ervoor voelt ons nog iets over dit onderwerp te vertellen. Aan Noortje zal worden gevraagd contact te zoeken.
- g. Mevr. Addink-Samplonius houdt geen lezingen buiten Hilversum. Dr. A. Knip houdt helemaal geen lezingen meer. h. Meta heeft materiaal meegebracht van het Thermen Museum te Heerlen. Iedereen was zeer enthousiast. Besloten werd om een excursie naar Heerlen te houden op zaterdag 3 juni. Misschien te combineren met een bezoek aan het Bonnefanten Museum te Maastricht. We zullen vroeg moeten vertrekken: 8 uur uit Baarn.
- i. In juli en augustus zullen geen excursies of lezingen worden georganiseerd.
6. Rondvraag: a. José merkt op dat zaterdag 4 februari een rondleiding in Huize Groeneveld zal worden gehouden. Om 14.00 uur verzamelen bij de hoofdingang. b. Bettie vraagt of wij nog iets doen aan ledenwerving. Herbert deelt mede dat een folder in voorbereiding is. Verdere bezinning is evenwel nodig. c. Meta vraagt de secretaris het jaarverslag voor 4 febr. bij haar in te leveren. d. Herbert merkt op dat de fondsen waarover eerder is gesproken, beschikbaar komen. Bettie, Meta, Siebe en Herbert zullen zich over aankopen gaan beraden. Alle leden meedenken en voorstellen inleveren bij Herbert. Bart heeft een verzoek voor een (tweedehands) file-kast voor de secretaris en de vondsten.
7. Datum volgende vergadering: Zal worden gehouden op woensdag 22 februari a.s. in de Oudheidkamer.
8. Sluiting: Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering.

Hierna vertoonde Herbert enkele dia's van het bezoek aan de vuursteenmijnen te Rijckholt en gaf een korte toelichting, geholpen door Meta en Bart.

Bart Braat, secretaris

## LEDENLIJST

Als nieuwe leden werden genoteerd:

H. Gaarenstroom, Westerstraat 15, Baarn

A. van Kouterik, August Jansenweg 12, Baarn

Stichting "Tussen Vecht en Eem", secr. Ing. M.J.M. Heyne,  
Oud-Bussumerweg 7, Bussum

Dr. H.H.A. Hötte, p/a Ziekenhuis Maarschalksbos, Baarn

Mevr. C.G. van Merkestijn, Bilderdijklaan 50, Baarn

Mevr. Pierik, Da Costalaan 2, Baarn.

De Historische Kring "Baerne" telt op dit moment 112 leden.  
Bovendien hebben twee donateurs zich gemeld. De donatie  
bedraagt minimaal f 10,-- per jaar.

In verband met de Stracké-tentoonstelling houdt de werkgroep  
Oudheidkamer de maandelijkse vergadering in de maand april  
op donderdag de 13e.

In de maand mei heeft de B.B. de kelderruimte twee achter-  
eenvolgende donderdagen in gebruik, zodat wij de maandelijkse  
vergadering verschoven hebben naar vrijdag 12 mei en de  
werkavond op vrijdag 19 mei.



Rien de Roller ..... voor uniek pentekenwerk  
Rien de Roller ..... hèt adres voor tekenles

★ Privé- en clubles ★

Inlichtingen: atelier, Bosstraat 4  
of  
Irisstraat 40  
(tel. - binnenkort - 15983)

G E K N I P T

TIJL UILENSPIEGEL

Er is een tijd geweest, waarin men hem gemakshalve indeelde bij de Hans Brinker-categorie. Bij die van de fantasiefiguren dus. Maar daarvan zijn de meesten nu toch wel teruggekomen. Algemeen wordt tegenwoordig aangenomen dat er in elk geval wel "een" Tijn Uilenspiegel heeft bestaan en dat van de in omloop zijnde verhalen ook wel een overigens onbekend aantal op diens rekening kan geschreven worden. Een en ander kan dan zelfs met jaartallen en topografische gegevens min of meer bevestigd worden.

De historie spreekt

Plm. 1335 komt de naam "Tijn Uilenspiegel" voor het eerst voor, en wel in het Brunswijkse. (Natuurlijk hier en nu, elders en later, met afwijkingen in de schrijfwijze: Till Ulenspiegel, Ulenspiegel, enz.). Door velen wordt daar de stad Kneitlingen als zijn geboorteplaats aangemerkt.

Ten aanzien van zijn overlijden staat het jaar 1350 te boek. "Aan de pest" wordt er soms bijgevoegd. Om de "eer" van dat overlijden beconcurreren elkaar het Vlaamse Damme en het aardige Noordduitse stadje Mölln, 30 kilometer ten zuiden van Lübeck, aan de Alte Salzstrasse gelegen. Het is grotendeels omsloten door water. Het middelpunt ervan is een heuvel, waarop de oude kerk staat. Op een verhoogd voetstuk tegen de opgang naar de kerk zit daar - ik meen in metaal - Uilenspiegel in een narrenpak en in een losse, leutige houding. Zijn linkervoet rust tegen de uitmonding van een bronnetje, zodat de dorstige Möllner jeugd steeds naar hem moet opkijken. Dat modern aandoende beeld bewijst natuurlijk niets. Dan heeft t.a.v. de historiciteit vlak daarbij de tegen de kerkmuur rechtopstaande smalle grafsteen meer waarde. In tien korte, onder elkaar geplaatste, zinnnetjes wordt daar vermeld:

"Anno 1350 is düsse  
Steen up gehaven/  
Till Ulenspiegel lenet  
under begraven/  
Market wol  
und dencket dran  
was ick gewest si  
up Eren/Alle di hir  
vorüber gan möten  
mi glick weren."

Dat deze steen rechtop staat heeft nog een echte Uilenspiegelse verklaring. Bij de begrafenis braken de touwen om de kist, zodat Tijn onbedoeld rechtop in zijn graf kwam te staan. En zo heeft men hem daar maar gelaten.

Voor dat u nu voor stellig houdt dat Uilenspiegel in 1350 in het Möllner gasthuis het veelbesproken leven beëindigd heeft, moet u wel weten dat deze grafsteen daar pas in de 16de eeuw een plaats heeft gekregen, waarmee dus de bijna verkregen zekerheid weer dreigt weg te ebben.....

En verder? In Kneitlingen en in Schöppenstedt (even ten z.o. van Brunswijk) worden veel van zijn snakerijen gesitueerd. De laatste plaats heeft er zelfs een Uilenspiegel-museum aan overgehouden.

Maar .... Rüpelmonde aan de Schelde heeft ook een Uilenspiegel-gedenkteken. En Turnhout viert elk jaar z'n Tjilfeesten, enkele dagen lang, en ook allicht dat is niet voor niets. Terwijl misschien zelfs het Walcherense Veere nog méé kan doen. De bekende Charles de Coster laat Uilenspiegel in zijn boek dáár tenminste torenwachter wezen....

En dan heeft de echte Tjil wellicht eenmaal in zijn leven bovendien een pelgrimstocht naar Rome ondernomen, terwijl hij ook iets te maken gehad lijkt te hebben met het koninklijke hof in Polen.....

Maar de meeste van zijn grappen en grollen heeft hij uitgehaald ergens tussen Lübeck en Brugge. Sommigen trekken zelfs een grenslijn, als zij vaststellen: ze spelen allemaal ten noorden van de Vlaams-Waalse taalgrens, die dan weer naar het oosten aan zou sluiten bij de scheiding tussen het neder- en hoogduits, de zgn. Benrather-lijn.

Het spotvogelfenomeen is evenwel niet door die eventuele grenslijn bepaald. Heeft Frankrijk niet zijn François Villon gekend - een wat fijner besnaarde Uilenspiegel? Heeft het Franse "espiègle" (guit, schalk) taalkundig nog verwantschap met "Uilenspiegel"?

Wat die naam betreft: wil men daarmee zeggen, dat hij de uilen (de dommen) de spiegel hunner domheid voorhoudt, opdat ze zich daarin herkennen zullen? --- Het is in onze tijd daarentegen een hele eer de titel "Ere-Uilenspiegel" te ontvangen.

De burgemeester van Mölln reikt die sporadisch uit aan zeer prominente spitse lieden. Zo zijn bijvoorbeeld Konrad Adenauer en Bernhard Shaw eenmaal Ere-Uilenspiegels geweest.

Camille Huysmans genoot eens diezelfde eer, maar die werd hem nu weer toegebracht in Damme.



AGENDA

Maart de excursie naar Gouda vindt geen doorgang;  
zie de volgende bladzijde

April in tegenstelling tot de in het november/december  
nummer van "Baerne" vermelde data is nu bepaald:

- WOENSDAG 19 APRIL a.s.  
om 20.00 uur  
LEZING door de heer mr. C.C.M. Collard  
over het onderwerp: Belle van Zuylen.  
Plaats: de Deel van Café Berestein,  
ingang: Goeman Borgesiuslaan/hoek Zandvoortweg.

Deze lezing houdt direct verband met de op:

- ZATERDAG 22 APRIL a.s. te houden  
EXCURSIE naar het KASTEEL ZUYLEN  
o.l.v. mevrouw Astro en de heer Collard.  
In verband met de mogelijke aanwezigheid van leden  
van de familie Van Tuyll van Serooskerken is het be-  
langrijk tijdig te weten of er voldoende belangstelling  
voor deze excursie is. Gedacht wordt aan tenminste 20  
mensen.  
Van dit minimum-aantal hangt de aanwezigheid af van  
leden van genoemde familie, dit aanwezig zijn kan bete-  
kenen dat er bijzondere voorwerpen aan ons worden ge-  
toond. Voorwerpen die doorgaans niet te bezichtigen  
zijn!

Belangstellenden voor deze excursie :  
Wilt U zich VOOR 26 MAART a.s. opgeven

of bij de heer Collard, tel. 12476  
of bij mevrouw Astro, tel. 12435.

DEELNEMERS AAN DEZE EXCURSIE KRIJGEN ALLE GEGEVENS  
TIJDIG TE HOREN.